

ส่วนที่สอง : บทความพิเศษเรื่อง “โอกาสการพัฒนาศักยภาพเด็กวัยเรียน”

การพัฒนาตามช่วงวัยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนเนื่องจากการลงทุนที่มีผลตอบแทนสูง แต่เด็กวัยเรียนที่ควรอยู่ในระบบการศึกษา 6-8 แสนคนที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนและได้เรียนแต่อกจากกระบบการศึกษาท่อนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกว่า 1 แสนคนที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ รวมทั้งขาดทักษะที่สามารถต่อยอดการทำงานและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้นทุนชีวิตยังอ่อนแอ การพัฒนาเด็กในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและหลุดจากระบบการศึกษาควรจัดทำระบบข้อมูลเพื่อหา กลุ่มเป้าหมาย การเพิ่มช่องทางและทางเลือกการศึกษา การสนับสนุนให้เด็กได้เรียนและอยู่ในระบบโรงเรียน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยยกระดับคุณภาพครูวางแผนการผลิตนักเรียนให้ตรงความต้องการของตลาด และส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนจะเป็นการสร้างทักษะที่สำคัญให้เด็กมีความรู้ สามารถต่อยอดคิดวิเคราะห์ และเตรียมเข้าสู่วัยแรงงานอย่างมีคุณภาพ และเมื่อเด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพก็จะใช้ความสามารถในการปรับตัวต่อการพัฒนาต่อยอดเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งการทำงาน สร้างสรรค์ รวมถึงการประกอบอาชีพต่อสังคมและคนรุ่นต่อไป ขณะที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านบวกและลบต่อการพัฒนาเด็ก เด็กที่พึงประสงค์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีเจตคติที่ดีและมีพฤติกรรมเหมาะสม สามารถคิดวิเคราะห์ ต่อยอด ตลอดจนมีทักษะในการทำงานและดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุข

สถานการณ์เด็กวัยเรียน

ผลสำมะโนประชากรและเคหะในปี 2553 เด็กวัยเรียน (6-17 ปี) มีประมาณ 11 ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในระบบโรงเรียน ร้อยละ 89.5 นอกกระบบโรงเรียนร้อยละ 3.0 และไม่ได้เรียน ร้อยละ 7.4 หรือประมาณ 8 แสนคน และมีแนวโน้มลดลงดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจความพิการในปี 2555 พบเด็กทั้งหมดที่มีอายุ 6-17 ปี ไม่ได้เรียนร้อยละ 5.6 ของประชากรเด็ก หรือประมาณ 6.5 แสนคน การออกจากโรงเรียนมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการดำเนินโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเรื่องกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาฯ จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามีเด็กบางกลุ่มที่หลุดออกจากระบบการศึกษาซึ่งจะทำให้ขาดโอกาสการพัฒนาศักยภาพในอนาคต ขณะที่เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษายังมีปัญหาเรื่องคุณภาพทั้งในด้านความรู้จำเป็นพื้นฐาน ทักษะชีวิต และจริยธรรมเพื่อต่อยอดการทำงานและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

กลุ่มเด็กที่ขาดโอกาสและออกนอกระบบการศึกษา : สาเหตุและคุณลักษณะ

สาเหตุของการออกนอกระบบการศึกษาก่อนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มเด็กวัย 6-14 ปี เหตุผลส่วนใหญ่มาจากปัญหาการเจ็บป่วยและพิการทั้งจากไม่สามารถเรียนได้และความไม่พร้อมหรือเพียงพอของโรงเรียน รองลงมาคือความยากจน และไม่สนใจหรือคิดว่าไม่มีประโยชน์ที่จะเรียน ขณะที่ในกลุ่มวัย 15-17 ปี ครึ่งหนึ่งให้เหตุผลว่าจบการศึกษาแล้ว รองลงมาคือไม่มีทุนและต้องหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวร้อยละ

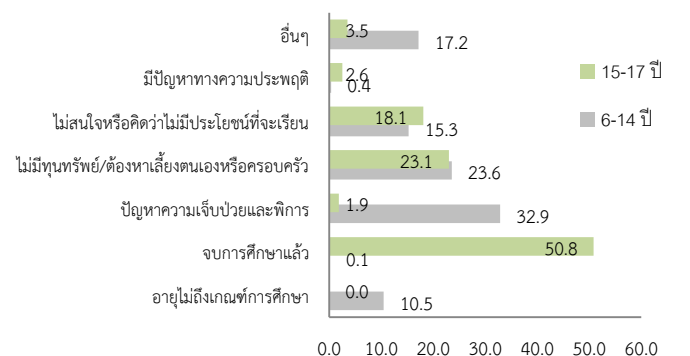
จำนวนและสัดส่วนเด็กวัยเรียนที่อยู่ในและนอกระบบการศึกษาปี 2553

(หน่วย: ล้านคน)

	อายุ 6-14 ปี	อายุ 15-17 ปี	รวม 6-17 ปี	ร้อยละ
เด็กทั้งหมด ¹ (ล้านคน)	8.14	2.90	11.04	100.0
อยู่ในระบบการศึกษา				
○ อยู่ในระบบโรงเรียน ²	7.813	2.064	9.877	89.5
○อยู่นอกระบบโรงเรียน ³	0.228	0.114	0.342	3.1
ไม่ได้เรียน ¹	0.099	0.722	0.821	7.4

ที่มา: 1. สำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
2. กระทรวงศึกษาธิการ
3. ประมาณการโดยหักเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียนและไม่ได้เรียนออก

ร้อยละของเหตุผลของการไม่เรียนของเด็กอายุ 6-17 ปี
จำแนกตามกลุ่มอายุ

ที่มา: ข้อมูลการสำรวจความพิการ ปี 2555 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

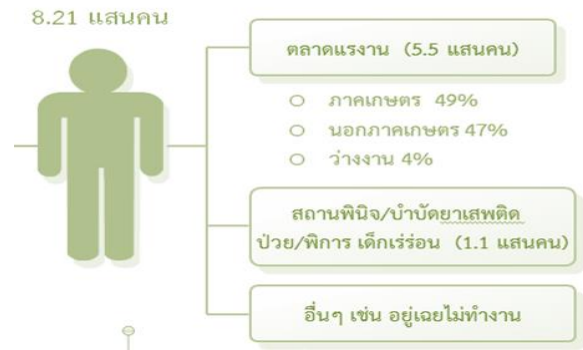
23 ไม่สนใจหรือไม่คิดว่ามีประโยชน์ร้อยละ 18 เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเหตุผลที่ว่าจบการศึกษาภาคบังคับแล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับหรือระดับประถม และไม่สนใจหรือไม่คิดว่ามีประโยชน์ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงความไม่จำเป็นที่จะต้องศึกษาในระดับที่สูงขึ้น อาจเป็นเหตุประกอบกับความยากจนและเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมจึงทำให้ไม่เรียนต่อ

▪ **เด็กที่ไม่เข้าเรียนส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย** เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กในวัยเรียนในแต่ละช่วงวัยพบว่า เด็กวัย 12-14 ปีไม่ได้เรียนมีสัดส่วนร้อยละ 4.6 เด็กวัย 15-17 ปีไม่ได้เรียนมีสัดส่วนร้อยละ 31 สูงกว่ากลุ่มรายได้ปานกลางและสูงที่มีสัดส่วนการไม่ได้เรียนร้อยละ 1.43 และร้อยละ 15 ตามลำดับ เมื่อจำแนกรายภาค เด็กวัย 6-14 ปี ในภาคใต้มีสัดส่วนไม่ได้เรียนสูงสุดคือ ร้อยละ 2.24 ขณะที่เด็กวัย 15-17 ปี ในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนไม่ได้เรียนมากที่สุดคือ ร้อยละ 47.15 รองลงมาคือ ภาคใต้ร้อยละ 30.03 เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคใต้เป็นภาคที่มีเศรษฐกิจดีแต่กลับมีเยาวชนที่ไม่ได้เรียนสูงกว่าภาคอื่นๆ ส่วนในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนเด็กไม่ได้เข้าเรียนสูงอาจเป็นเพราะเด็กที่ไม่ได้เรียนมีแนวโน้มอพยพมาอยู่ในกรุงเทพฯ เพื่อทำงาน

▪ **เด็กที่ออกนอกระบบการศึกษา ส่วนใหญ่เข้าสู่ตลาดแรงงาน** โดยเด็กวัย 15-17 ปี ที่ไม่ได้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานจำนวนประมาณ 5.5 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 76 ของเด็กวัยเดียวกันที่ไม่ได้เรียน เป็นผู้มีงานทำร้อยละ 95.6 ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสาขาเกษตรกรรมร้อยละ 49 ขณะที่ 1 ใน 3 อยู่ในภาคบริการได้แก่ ค้าส่ง/ค้าปลีก โรงแรมภัตตาคารและก่อสร้าง และร้อยละ 10 อยู่ในสาขาการผลิต ทั้งนี้ เด็กที่เข้าสู่ตลาดแรงงานประมาณ 1 ใน 3 ทำงานน้อยกว่า 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยเฉพาะเด็กที่ทำงานในภาคเกษตรที่มีกว่าร้อยละ 40 นอกจากนี้ ยังมีเด็กที่ถูกดำเนินคดีในสถานพินิจและเข้าบำบัดรักษายาเสพติดประมาณ 50,000-60,000 คน เด็กที่ป่วยและพิการทั้งจากไม่สามารถเรียนและข้อจำกัดต่างๆ ที่ไม่ได้เข้าเรียน 24,000 คน ตลอดจนเด็กเร่ร่อนซึ่งคาดว่าจะมีประมาณ 30,000 คน

การออกจากระบบการศึกษาของเด็กวัยเรียนสะท้อนให้เห็นว่ายังมีข้อจำกัดในการรับบริการการศึกษาโดยเฉพาะเด็กยากจนที่อยู่ห่างไกล รวมถึงเด็กพิเศษซึ่งจำเป็นต้องได้รับการดูแลโดยไม่เป็นข้อจำกัดต่อการเรียน การหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กวัยเรียนจะก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทั้งเศรษฐกิจและสังคม โดยผลการศึกษาของ Burnett (2013) พบว่า เด็กไทยที่อยู่นอกระบบการศึกษา 3.5 แสนคน จะสูญเสียการสร้างโอกาสทางรายได้ประมาณปีละ 4.35 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณร้อยละ 1.19 ของ GDP และเมื่อรวมต้นทุนด้านสังคมจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.79 ของ GDP หรือประมาณ 10.2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี

เด็กออกนอกระบบการศึกษา อยู่ที่ไหน?

สัดส่วนของเด็กที่ไม่เข้าเรียนเทียบกับจำนวนเด็กวัยเรียนในแต่ละกลุ่ม จำแนกตามรายได้และฐานะ

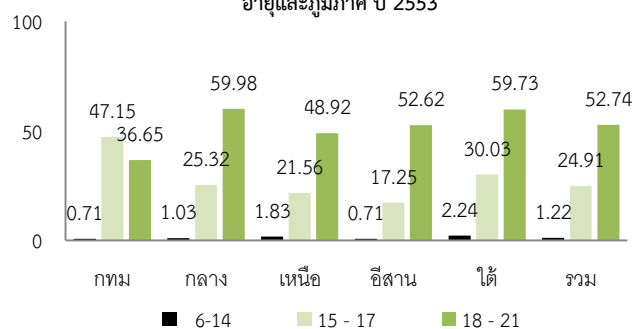
ปี	2553		2554		2555	
กลุ่มอายุ	รายได้ น้อย	รายได้ กลาง-สูง	รายได้ น้อย	รายได้ กลาง-สูง	รายได้ น้อย	รายได้ กลาง-สูง
6-11 ปี	1.58	0.63	1.01	0.34	0.66	0.37
12-14 ปี	4.93	1.82	4.78	1.97	4.58	1.43
15-17 ปี	27.93	15.08	30.55	16.80	31.03	15.00

หมายเหตุ : รายได้น้อย คือ กลุ่มใน decile1-decile3

รายได้กลาง-สูง คือ กลุ่มใน decile4-decile10

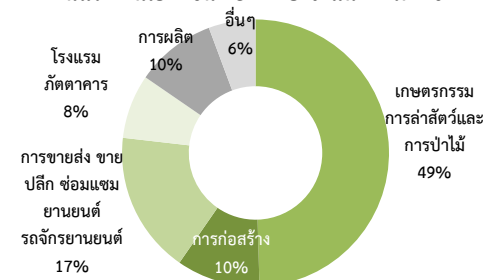
ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

สัดส่วนเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อประชากรกลุ่มอายุจำแนกตามกลุ่มอายุและภูมิภาค ปี 2553

ที่มา: ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2553 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

สัดส่วนแรงงานเยาวชน 15-17 ปี จำแนกตามสาขา

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงาน ของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

เด็กในระบบการศึกษายังมีปัญหาด้านคุณภาพทั้งทักษะการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต

▪ เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ

○ เด็กมีปัญหาการอ่านและเขียน การออกจากระบบการศึกษาก่อนจบการศึกษาและปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย ทำให้เด็กไทยมีปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ผลสำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ. 2553 พบว่าเด็กวัย 10-19 ปี มีผู้อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้อ้อยละ 1.3 หรือประมาณ 1.28 แสนคน ขณะที่เด็กที่อยู่ในโรงเรียนก็มีปัญหาการอ่านเขียน ขณะที่ผลสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี 2556 พบว่า นักเรียนระดับชั้น ป.3 จำนวน 445,000 คน มีที่อยู่ในข่ายต้องปรับปรุงประมาณ 127,800 คนหรือร้อยละ 28.7 จำแนกเป็นนักเรียนที่อ่านไม่ได้เลย 27,000 คน อ่านได้แต่อยู่ในระดับปรับปรุง 23,700 คน อ่านได้แต่ไม่เข้าใจ 14,600 คน อ่านได้เข้าใจบ้าง 62,000 คน ส่วนเด็ก ป.6 จากจำนวน 444,000 คน อยู่ในข่ายต้องปรับปรุง 73,290 คน หรือประมาณร้อยละ 16.5 เป็นนักเรียนอ่านไม่ได้เลย 7,880 คน อ่านได้แต่อยู่ในระดับปรับปรุง 6,750 คน อ่านได้แต่ไม่เข้าใจ 7,080 คน อ่านได้เข้าใจบ้าง 51,580 คน

○ เด็กมีผลคะแนนเฉลี่ยวิชาหลักอยู่ในระดับต่ำ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผลคะแนนสอบวิชาหลักในทุกชั้นปีมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษที่มีแนวโน้มต่ำลงเมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งวิชาหลักดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาทักษะต่อยอดในการทำงาน การคิดวิเคราะห์ และสร้างสรรค์ การขาดทักษะพื้นฐานเหล่านี้ส่งผลให้เด็กกลายเป็นแรงงานที่ขาดคุณภาพ

▪ การขาดทักษะที่สามารถต่อยอดทำงานและการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และยูเนสโก (UNESCO) ได้ระบุทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนทุกคนนั้นมิใช่ทักษะทำงานเฉพาะด้าน แต่ทุกคนควรมีทักษะที่สามารถต่อยอดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ไขปัญหา โดยทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งจากการสำรวจของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติและธนาคารโลก พบว่า แรงงานมีปัญหาด้านภาษาอังกฤษ การใช้งานเทคโนโลยี การคิดคำนวณ ความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำ และการสื่อสาร ตามลำดับ ซึ่งล้วนแต่จำเป็นต่อการทำงาน การต่อยอดและแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต

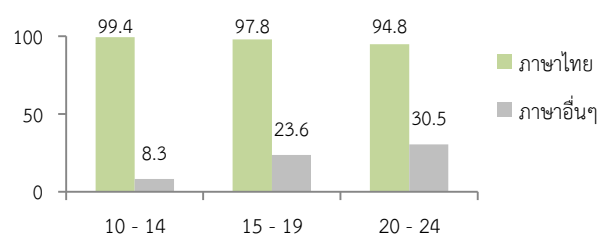
ขณะที่ผลิตภาพของแรงงานไทยมีอัตราเพิ่มขึ้นไม่มากนัก โดยผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.4 ต่อปี ในช่วงปี 2544-2556 และยังคงอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับแรงงานมาเลเซีย ฮองกง ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน ซึ่งมีผลิตภาพสูงกว่าแรงงานไทยถึง 1.6 เท่า 3.8 เท่า 2.9 เท่า 2.6 เท่า และ 3 เท่า ตามลำดับ

จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าบำบัดรักษาเสพติดและถูกดำเนินคดีในสถานพินิจฯ

	2553		2554	
	7-17 ปี	18-24 ปี	7-17 ปี	18-24 ปี
เด็กเข้าบำบัดรักษาเสพติด (ราย)	4,641	52,910	11,176	66,412
	2553	2554	2555	
	44,057	55,049	34,276	
เด็กที่ถูกดำเนินคดีในสถานพินิจฯ (อายุ 10-18 ปี) (คดี)				

ที่มา: เด็กด้อยโอกาส จุดพลัดผันอนาคตของชาติ, สสค.

ร้อยละของเด็กต่อประชากรกลุ่มอายุที่อ่านออกเขียนได้ ปี 2553

ที่มา: สำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้น ป.6 และ ม.3 ปีการศึกษา 2552-2556

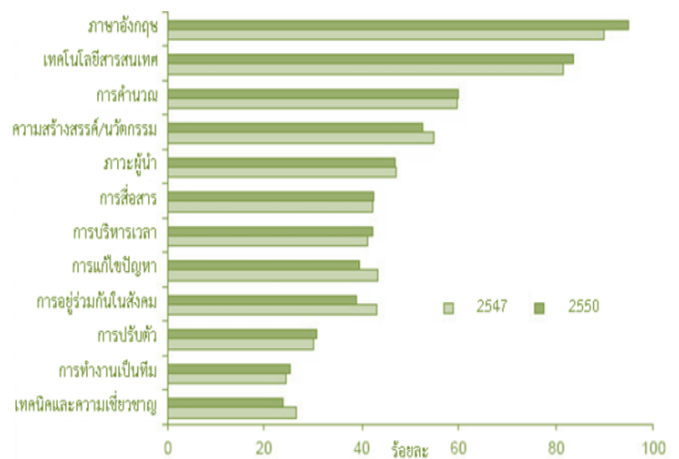
วิชาหลัก	คะแนนเฉลี่ย				
	2552	2553	2554	2555	2556
ประถมศึกษาปีที่ 6					
ภาษาไทย	38.58	31.22	50.04	45.68	45.02
สังคมศึกษา	33.90	47.07	52.22	44.22	38.31
ภาษาอังกฤษ	31.75	20.99	38.37	36.99	33.82
คณิตศาสตร์	35.88	34.85	52.40	35.77	41.95
วิทยาศาสตร์	38.67	41.56	40.82	37.46	37.40
มัธยมศึกษาปีที่ 3					
ภาษาไทย	35.35	42.80	48.11	54.48	44.25
สังคมศึกษา	39.70	40.85	42.73	47.12	39.37
ภาษาอังกฤษ	22.54	16.19	30.49	28.71	30.35
คณิตศาสตร์	26.05	24.18	32.08	26.95	25.45
วิทยาศาสตร์	29.16	29.17	32.19	35.37	37.95
มัธยมศึกษาปีที่ 6					
ภาษาไทย	46.47	42.61	41.88	47.19	49.26
สังคมศึกษา	36.00	46.51	33.39	36.27	33.02
ภาษาอังกฤษ	23.98	19.22	21.80	22.13	25.35
คณิตศาสตร์	28.56	14.99	22.73	22.73	20.48
วิทยาศาสตร์	29.04	30.90	27.90	33.10	30.48

ที่มา: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

▪ **ต้นทุนชีวิตด้านจิตอาสายังอ่อนแอ** ต้นทุนชีวิต¹⁶ เป็นแนวคิดเครื่องมือเชิงบวกที่รวมเอาคุณลักษณะด้านทักษะชีวิต¹⁷ และจิตสำนึกมาไว้ด้วยกันเพื่อสะท้อนถึงคุณลักษณะของเด็กและเยาวชน โดยต้นทุนชีวิตสูงจะแสดงถึงเด็กที่มีทักษะชีวิต มีความฉลาดทางอารมณ์ สามารถปรับตัวและแก้ปัญหาการสื่อสาร ความขัดแย้ง มีคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้เด็กเห็นคุณค่าในตัวเอง มีความเชื่อมั่น รับผิดชอบต่อสังคมและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

ผลสำรวจสภาวะการณ์ต้นทุนชีวิตในเยาวชนวัย 12-25 ปีทั่วประเทศ ปี 2552 ของ นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี และคณะพบว่า ต้นทุนชีวิตของเด็กที่ขาดหายไปที่สำคัญคือ จิตอาสาร้อยละ 34.19 กิจกรรมทางศาสนาร้อยละ 43.81 ชุมชนเห็นคุณค่าร้อยละ 51.61 เล่นกีฬา ร่วมกิจกรรมของชมรมต่างๆ ร้อยละ 59.69 และทำการบ้านทบทวนบทเรียนร้อยละ 59.81 ทั้งนี้ ผลสำรวจต้นทุนชีวิตในกลุ่มเด็กติดยาเสพติดพบว่า เด็กกลุ่มนี้จะมีคะแนนต้นทุนชีวิตต่ำกว่าเด็กทั่วไป ความแตกต่างมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือการยึดมั่นในพฤติกรรมที่ดี (เช่น หลีกเลี่ยงเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร บุหรี่ สุรา ยาเสพติดและความรุนแรง) การกล่าวกฎีเสธเพื่อนในพฤติกรรมเสี่ยง อยู่ในสถาบันการศึกษาที่เอาใจใส่ สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียนได้ดี มีเปอร์เซ็นต์ความแตกต่างของคะแนนเท่ากับ 47.0 23.99 และ 23.11 ตามลำดับ การขาดต้นทุนชีวิตสังคมดังกล่าวจะทำให้สังคมขาดความเอื้ออาทร ค่านิยมการทำความดีลดลงและเห็นแก่ตัวมากขึ้น การขาดการเห็นคุณค่าของชุมชนเด็กขาดพื้นที่ในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ รวมทั้งขาดแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจและหันไปยึดเหนี่ยวทางวัตถุมากขึ้น

ร้อยละของสมรรถภาพพื้นฐานของแรงงานไทย ปี 2547 และ 2550

ที่มา: โครงการสำรวจระดับการเพิ่มผลผลิตและบรรยากาศการลงทุนในประเทศไทย โดยธนาคารโลกร่วมกับสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ ผลการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ปี 2556 ชี้ว่านักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษามีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ลดน้อยลง และมีแนวโน้มว่านักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่าจะยิ่งมีคะแนนด้านความซื่อสัตย์น้อยกว่านักเรียนที่ยังเล็กกว่า โดยเฉพาะเรื่องการเก็บของได้แล้วไม่คืน การลอกการบ้าน การมั่วสอย ทั้งนี้ การที่เด็กในกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่จบมหาวิทยาลัยแล้วมีการคืนเงินเพียงร้อยละ 20 ส่วนหนึ่งก็เป็นการสะท้อนคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กและเยาวชน

พัฒนาการจัดการและคุณภาพการศึกษา: โอกาสการเพิ่มศักยภาพเด็กไทย

การพัฒนาศักยภาพเด็กไทยจำเป็นต้องป้องกันออกจากระบบการศึกษาโดยการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กโดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาส เด็กที่ออกนอกระบบการศึกษาแล้วก็ต้องหาช่องทางให้เพิ่มเติมทักษะชีวิตและทักษะพื้นฐาน ขณะเดียวกันเด็กในระบบโรงเรียนก็จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพระบบการศึกษา ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะเด็กโอกาส และพัฒนาคุณภาพระบบการศึกษา ดังนี้

▪ **การขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อได้รับบริการอย่างทั่วถึง** นอกจากโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาให้กับเด็กทุกคนแล้ว ยังสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา การมีพระราชบัญญัติให้เด็กทุกคนไม่ว่าจะมีหลักฐานการเกิดหรือไม่สิทธิเข้าศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งการจัดการศึกษาให้เด็กกลุ่มพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ การอุดหนุนพิเศษให้กับนักเรียนยากจนในพื้นที่ห่างไกล การให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

¹⁶ มีเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตเป็นข้อคำถามต้นทุนชีวิตจะสะท้อนถึงคุณลักษณะของเด็กและเยาวชน ใน 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยภายใน (พลังตัวตน) และปัจจัยภายนอก (พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม พลังชุมชน) 48 ตัวชี้วัด

¹⁷ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ให้ความหมาย ทักษะชีวิต ว่าเป็นความสามารถของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยความรู้และเจตคติในการจัดการกับปัญหาต่างๆรอบตัว ในสังคมปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ทั้งในเรื่องบทบาทหญิงชาย เพศสัมพันธ์ สารเสพติด สุขภาพ จริยธรรม อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อมชีวิตครอบครัว ตลอดจนปัญหาสังคมด้วยความคิดเชิงเหตุผล ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

▪ **การจัดการศึกษาทางเลือก¹⁸ และการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน** เป็นวิธีเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ตามศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกที่ดำเนินการอยู่ อาทิ สถานศึกษาจัดการศึกษาตามปรัชญาความเชื่อต่างๆ เช่น โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนสัมมาสิกขา โรงเรียนอมตกุล โรงเรียนทอรัณ โรงเรียนดรุณสิกขาลัย เป็นต้น รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) เป็นวิธีการพัฒนาคนตั้งแต่ปฐมวัยที่ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างเป็นกัลยาณมิตรได้จนติดเป็นนิสัยใฝ่เรียนรู้ไปตลอดชีวิต สำหรับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) โฮมสกูล สถาบันการเรียนรู้ขององค์กรพัฒนาเอกชน ศูนย์ ชมรม เป็นต้น

▪ พัฒนาคูณภาพการศึกษา

○ **การยกระดับคุณภาพครู** โดยมีโครงการครูมืออาชีพเพื่อคัดกรองและเตรียมความพร้อมผู้เข้าสู่วิชาชีพครู การสร้างระบบครูพี่เลี้ยง การพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาในหลักสูตร “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสะเต็ม¹⁹ ศึกษาในโรงเรียน” การวางแผนผลิตครูในสาขาขาดแคลน เป็นต้น

○ **การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบการศึกษาพัฒนา** ได้แก่ การขยายผลการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การจัดห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e-Library) การพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดการระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อการศึกษา ตลอดจนใช้ ICT เป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ โดยที่ครูจะต้องอธิบายและชี้แนะ กระตุ้นการคิดต่อยอดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการใช้สื่อดังกล่าว

แม้ว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาจะช่วยให้เด็กได้รับการศึกษารอบคลุมมากขึ้น แต่ยังมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ต้องออกจากระบบการศึกษาโดยเฉพาะเด็กยากจนในพื้นที่ห่างไกล เด็กเร่ร่อน เด็กที่มีความเปราะบางทางสังคม อาทิ แม่วัยรุ่น เด็กกระทำผิด ฯลฯ ยังถูกกีดกันและไม่ได้รับการยอมรับจากโรงเรียนหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดจนความไม่พอเพียงของโรงเรียนสำหรับเด็กกลุ่มพิเศษ รวมถึงความไม่พร้อมของโรงเรียนปกติในการดูแลเด็ก อาทิ เด็กออทิสติก เด็กสมาธิสั้น เด็กที่มีการเรียนรู้บกพร่อง (Learning disorder) รวมถึงผู้พิการหรือเจ็บป่วยทางกายอื่นๆ ฯลฯ ซึ่งต้องการรับการดูแลด้านการศึกษาอย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้สามารถมีโอกาสเรียนได้เต็มตามศักยภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. **การสนับสนุนให้เด็กคงอยู่ในระบบโรงเรียน** โดยมีมาตรการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายการศึกษาเพิ่มเติมให้แก่เด็กยากจนที่ไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่าย ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างแรงจูงใจให้กับสถานศึกษาเพื่อเอื้อต่อการเข้าเรียนของเด็กพิการ เด็กที่ด้อยโอกาส เด็กที่ไม่พร้อม เด็กที่ได้รับผลกระทบในสถานการณ์ความขัดแย้ง และเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมวัดกรรมการสอนที่หลากหลาย การสอนแบบทวิภาษาเพื่อเข้าถึงเด็กที่ห่างไกลและอยู่จังหวัดชายขอบที่ใช้ภาษาถิ่น

2. **การเพิ่มช่องทางและทางเลือกการศึกษาในกลุ่มเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษา** เพื่อให้โอกาสการศึกษาเพิ่มเติมความรู้พื้นฐาน ทักษะชีวิตและอาชีพ โดย

2.1 การสนับสนุนการกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนหากมีความต้องการ การส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาอาชีพเชิงรุก เช่น การค้นหาสาเหตุ เป้าหมาย และจัดทำข้อมูลระดับจังหวัด เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 การสนับสนุนให้เห็นประโยชน์ของการศึกษาและเพิ่มเติมความรู้โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ได้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม การเพิ่มหลักสูตรตามความต้องการของผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน

¹⁸ การศึกษาทางเลือกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญภายใต้ปรัชญาการเรียนรู้อย่างมีความสุขเข้าใจธรรมชาติพัฒนาการและจิตวิทยาเด็ก เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์สร้างความสำเร็จของงานตามศักยภาพ การเรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพราะผู้เรียนแต่ละคน มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนมีสิทธิที่จะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจและมีความสุข ยึดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียนให้แต่ละคนได้แสดงออกได้ค้นพบตัวเอง พบทั้งข้อเด่นและข้อด้อยที่ต้องส่งเสริมและแก้ไขเกิดพัฒนาการในทางพหุวรรณคดีให้โดดเด่นขึ้นมาอย่างมีความสมดุลกับพัฒนาการด้านอื่นๆ จนสามารถประสบความสำเร็จได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน

¹⁹ การจัดการเรียนการสอนสะเต็มศึกษา (Science Technology Engineering and Mathematics Education: STEM Education) คือ แนวทางการจัดการศึกษาที่บูรณาการวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ โดยเน้นการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง รวมทั้งการพัฒนากระบวนการหรือผลผลิตใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และการทำงาน

2.3 การสนับสนุนและพัฒนาระบบให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างระบบโรงเรียนกับโรงเรียนทางเลือกเพื่อสร้างโอกาสให้กับเด็ก การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยจัดทำเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาสาระสามารถเป็นสื่อกลางการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้การศึกษานอกระบบแพร่หลายและทั่วถึงมากขึ้น

3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.1 การยกระดับคุณภาพครู โดยการผลิตครูแบบระบบปิดเน้นคุณภาพ ขณะที่มีการพัฒนาครูให้มีความรู้อย่างเปิดกว้าง ปรับปรุงแนวทางการประเมินผลครูให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2 การพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายและเป็นทางเลือกใหม่ โดยเพิ่มทางเลือกด้านการศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยมปลายที่ปัจจุบันมีเพียงสายสามัญเพื่อเตรียมเข้าสู่อุดมศึกษาและสายอาชีพ เช่น หลักสูตรการประกอบอาชีพ และหลักสูตรการเรียนต่อสายสามัญเพื่อเตรียมอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้ออกไปประกอบอาชีพระยะหนึ่งสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาเมื่อมีความพร้อมย่อมจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานได้อีกทางหนึ่ง

3.3 การวางแผนการผลิตเพื่อให้ผู้จบการศึกษามีทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีการตั้งเป้าหมายในระดับประเทศว่าต้องการให้เด็กในอนาคตเป็นอย่างไร มีความสามารถอย่างไร เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ได้จบแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ และมีทักษะชีวิตเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงเชื่อมโยงมาสู่การผลิตครูที่เหมาะสมกับการสอนในด้านนั้นๆ

3.4 การส่งเสริมทักษะการอ่าน²⁰ เพื่อเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้การศึกษาแก่พ่อแม่และผู้ปกครองให้เข้าใจตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งปฏิรูปหลักสูตร วิธีการเรียนการสอนภาษาไทยที่เน้นความสามารถในการอ่านอย่างวิเคราะห์

4. การสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีของเด็กไทย โดยเร่งปลูกฝังค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ วินัย ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคม ปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่ปฐมวัย การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหน้าที่พลเมือง การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเด็ก รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ในสังคม

²⁰ หมายถึง การอ่านทำความเข้าใจ คัดวิเคราะห์และพัฒนาต่อยอดเป็นความรู้เพื่อใช้ในสังคม (OECD)